

DEBRECENI

PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

Szerkesztik: Dr. KUN BÉLA és Dr. RÉVÉSZ IMRE. Főmunkatárs: Dr. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

A mi útunk.

Báró Vay László egyházkerületi főgondnok közgyűlést megnyitó beszéde.

Mindenekelőtt mély hálával kell e helyről megemlékeznem Kormányzó Urunk Ófőméltóságáról abból az alkalomból, hogy új zsinati törvényeinket szentesíteni kegyeskedett és ezáltal lehetővé vált új egyházi törvényeinknek jövő év január elsején leendő életbeléptetése.

Örömmel kell üdvözlőnk törvényhozóink hosszas és kitartó munkásságának eredményeként létesült zsinati törvénykönyvünket mégpedig nem csupán mint egyházi életünk berendezkedésének, az eddiginél megfelelőbb, a változott viszonyokhoz jobban hozzá simuló szabályait, hanem egyszersmind egy — a törvényhozók bölcsessége által megjelölt — új, a mainál tisztultabb, a vallásos élethez közelebb álló irányzatnak az előtérbe helyezését. Egy olyan irányzatot, amely az egyházat nem mint társadalmi alakulatot állítja előtérbe, hanem a belső hitélet elmélyítését a krisztusi gondolat szellemének fokozottabb érvényesülését teszi annak főkötelességévé.

Ezt az intenciót kell nekünk mindenekelőtt is új zsinati törvénykönyvünkben kiolvasni.

A haza érdekeit is a legjobban a lelkiségen felépült egyházi életen keresztül szolgálhatjuk, ha mindenkit a vallásos élet elmélyítésével, komoly egyházi fegyvellemmel állítunk oda a maga helyére. Nekünk tehát egyházunk szolgálatában kifejtendő munkásságunk során a tiszta erkölcs útján maradással, egy hitvány korszellem metélyező hatásainak a hitélet elmélyítése útján való ellensúlyozásával kell egyházi hivatásunkat teljesítenünk.

Nem abban az irányban kell tehát haladnunk, amelyet a nagyszalontai egyházmegye lelkészi értekezlete jelölt ki, amely szerint a lelkészi karnak a falu népe előtt és az állam előtt elvesztett tekintélyét, a lelkészi kar fokozott politikai tevékenysége révén, egy a törvényhozásban is képvisellellettel bíró református poli-

tikai pártnak az életrehívása által látja helyreállíthatónak, hanem egy olyan egységes közszellemnek a megerősödésében, amely az ige hirdetéséből, az igazi keresztyén gondolatból tud meríteni annyi erőt, amely mindenki részéről feltétlen tiszteletet és tekintélyt parancsol.

Egyházi életünknek egy politikai párt keretébe illesztése vallásfelekezeteinknek egymással szembeállítását jelentené és azoknak az erőknél a gyengítését eredményezné, amelyeknek összességére, összefogására szerencsétlen nemzetünknek sohasem volt oly nagy szüksége, mint ma.

Kálvinista egyházunk erősödésének lehetőségai tehát nem ezen az úton keresendők, hanem egyedül azon, amelyen Krisztus Urunk járt!

Nagyon sok tennivaló vár reánk Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés, egyházi életünk lelkészi és világi karára egyaránt, hogy erősödésünknek, előrehaladásunknak ezen útjait biztosítsuk, mert ha körültekintünk, hol itten, hol ottan látunk — az egyházi élet méltóságát kisebbitő — nem kívánatos jelenségeket.

Össze kell tehát mindnyájunknak ezen az egyedül igaz úton fogjunk egymással, hogy azokat, akik téves utakon kalandoznak, rátéríthessük az igaz útra, abba az irányba, amelybe új zsinati törvénykönyvünk is mutat.

A magam részéről ezen a helyen, amelyre állítottam, ennek az irányzatnak kívánok szolgája, szószólója és ha kell kemény harcosa is lenni, mindazoknak az eszközöknek az igénybevételével, amelyeket új zsinati törvényeink kezeimbe adnak.

Változatlanul súlyos anyagi és gazdasági helyzetünkkel kapcsolatban — amelynek megismerésére és megvitatására tárgysorozatunk letárgyalása során bőséges alkalmunk lesz — csupán annak hangsúlyozására szoritkozom bevezető szavaimban, hogy ősi intézményeink fenntartása érdekében meg kell találnunk a racionalis gazdálkodásnak eszközeit és a fokozott áldozatkészség, a lemondás és az állam segítségének kiharcolása árán is biztosítanunk

kell azt, hogy egyházunk reánk bízott javait egy jobb jövő számára átmenthessük.

Végül megnyugvással kell megemlékezni arról — az erkölcsi tökegyarapodásunkat jelentő — körülményről, hogy ősi Kollégiumunkban a polgári iskola megkezdte működését, amelynek feltételei biztosítva vannak és hogy a Kollégium adminisztrációjának az egyházkerület által kezdeményezett és a fokozott gazdaságosság szempontjainak érvényesítésére irányuló átszervezési munkálatai, a befejezés stádiumához közelednek és az új szervezet a jövő tanévben már inaugurálható lesz.

Főtiszteletű Egyházkerületi Közgyűlés! Sülyos gondokat okoznak nekünk azok a gazdasági válság hatásai folytán fokozott mértékben jelentkező nehézségek, amelyekkel egyházunk anyagi javainak konzerválását illetően meg kell birkoznunk, ezen gondjainkat lelkiismeretes és hozzáértő munkával csökkenthetjük, nyugodt lelkiismerettel elviselhetővé azonban csak akkor fogjuk tehetni gondjainkat, ha az anyagiakban elszenvedett veszteségeinket lelki és erkölcsi tőkénk gyarapításával tudjuk kárpótolni.

Ezek előrebocsátása után üdvözlöm a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés tagjait a Mindenható segítségül hívása mellett főtiszteletű elnöktársammal egyetértőleg az egyházkerület közgyűlését megnyitottnak jelentem ki.

Sinai Miklós.

Ennek a most vége felé siető esztendőnek a nyarán telt le a halálának ötödik negyedszázada. Valamelyik egyházi lapunkban nemrég lehetett olvasni egy jóindulatú és lelkes felháborodást afölött, hogy egyházunk nagyjainak az emlékezetével nem igen törődünk s példaképpen fel volt hozva egy csomó többé-kevésbé nagynevű emberünk — jórészt olyanok, akiknek alakjához még hiányzik a megfelelő történelmi alakjunktól, sőt egy olyan is, akinek az alakját, az azt beárnyékoló szokatlanul súlyos emberi gyarlóságok miatt, kétségtelen érdemei mellett sem volna még kívánatos felidézni, noha már az ő születésének centennáriuma is letelt ebben az esztendőben. Ellenben a Sinai Miklós születésétől már kétszázhárom esztendő s nagy perének a befejezésétől is már százharminc év választ el bennünket. Éppen ideje volna tehát, hogy a tőle eredő és rá vonatkozó hatalmas kéziratok alapján komolyan foglalkozni kezdjünk vele. Ezt nem is egy szempontból megérdemelné.

Tudománytörténetünknek ő az egyik legkiemelkedőbb alakja. A magyar protestáns egyháztörténelemben, idősebb kortársával, Bod Péterrel egyenlőrangú gyűjtő s őt feltétlenül felülmúló kritikai és feldolgozó erő. De gyűjtő munkássága (sokkal inkább, mint a Bod Péteré) az egyházi kereteket túllépve, a nemzeti köz-történet egész területére kiterjedt. Etekintet-

ben csak Bél Mátyással, Benkő Józseffel és a nagy jezsuita történészekkel, Prayval, Katonával lehet őt kora színvonalán összehasonlítani. Gyűjtésének és feldolgozásának nagyobbik része kéziratban maradt, részben elkallódott vagy lappang. De pl. a Budai Ferenc Polgári Lexikonában felölelt hatalmas anyag — amely népszerű magyar történelmi tudatunkat, többek között a költészet útján is, oly nagy mértékben befolyásolta — minden valószínűség szerint igen nagy részében a Sinai gyűjtéséből ered. Nem durva plágiumról vagy ép eltulajdonításról van szó, hanem valószínűleg arról, hogy az élete alkonyán végig üldözött, kiközösített és csaknem koldusbotra juttatott ősz tudós maga bocsátotta rendelkezésére gyűjtött anyagának egy részét tehetséges tanítványainak — lehet, hogy a szükségétől kényszerítve, talán némi anyagi ellenszolgáltatásért, lehet, hogy anélkül — avégből, hogy ha már az ő kiátkozott nevére nem hozhat is fényt negyven esztendő munkásságának gyümölcse, legalább a tudománynak legyen belőle más név alatt haszna.

A debreceni Kollégiumnak egész eddigi története folyamán ő az egyik legkiválóbb, le európaibb színvonalon álló professzora. Határozott tudósnevelő képességgel bírt: a Budaiakon kívül az ő tanítványa volt pl. a hasznos és sokoldalú munkásságú Tóth Ferenc is, aki egyebek mellett egyháztörténelmi téren is értékeset alkotott. Amellett a Kollégiumon, felnevelő édesanyán, valóságos lovagi odaadással csüngött: a keserves Mária Terézia-korszakban, sőt még az azutáni szabadabb, de szintén sok veszedelmet rejtő években is az első helyen állott a Kollégium jogainak, sőt a puszta életének és fennmaradásának védelmezői között s valósággal testével fedezte a szent öreg Iskolát, amikor azt Bécsnek és Rómának egyesült ereje még a legelemibb anyagi létfeltételeitől is meg akarta fosztani.

Az én mostani látásom szerint elsősorban a Kollégium szellemi életérdekeinek a feltétele szögezte őt szembe Debrecennek és a Tiszántúlnak „világi” uraival is és sodorta bele abba az emlékezetes és tragikus harcba, amely még leginkább őrizte meg mai napig számukra a nevét. Bizonyos mértékig már ő maga is, mint korának kivétel nélkül minden kiemelkedő külföldi és magyar református theologusa, hatása alatt állott a „felvilágosodott” korszaknak — hiszen, hogy egyebet ne mondjunk, szabadkőműves is volt —; de korának *nem lelkes* református előkelőiben, az ú. n. „secularis urakban”, ugyanannak a felvilágosodott korszaknak már a radikális, voltairianus balszárnyát látta érvényesülni, amelytől a Kollégium és a helvét hitvallású magyar evangéliumi egyház hagyományos szellemét joggal féltette. Alighanem a Kollégium kormányzata és tanterve körüli csöndes surlódások érlelték meg benne azt az elszánást, hogy a világi urak egyházalkotmányi és kormányzati érvényesülé-

sének általában is ellene álljon s megpróbáljon visszanyomni egy már akkor legalább egy emberöltő óta tartó fejlődést, amely a világi elem fokozatos egyházalkotmányi és kormányzati térhódításával járt. Sinai a maga óriási tudásával dönthetetlenül bebizonyította, hogy ez a fejlődés a magyar református egyháznak érvényben álló kánonaival nem igazolható. A baj csak az volt, hogy megállott a puszta negációnál s nem vette észre, hogy az élet szükségletei erősebbek az írott betűnél. Azt pedig még kevésbé vette észre, hogy milyen nagyszerű és egyedülálló történelmi pillanatot szalaszt el a magyar református egyház — Tolnaiék óta már másodízben — akkor, amikor bezárja az ajtót egy alapos egyházalkotmányi reform előtt, amelyre a klasszikus kálvini disciplinában ott volt szeme előtt a példa. A legmélyebben tragikus ebben az egész harcban nem a Sinai egyéni sorsa — bár az is megdöbbentően szomorú és tanulságos —, hanem az a körülmény, hogy sem Sinai, sem ellenfelei nem érezték szükségét a kálvini alapokra helyezkedésnek. Az angol püspöki gondolat viaskodott itt a lutheránus consistorialismussal és az utóbbi győzött. Később csak rávarrták erre az ócska posztóra a zsinatpresbiteri egyházalkotmány dirib-darab új foltjait. De azt a mély hasadást, amely e küzdelem folytán állott be „lelkészi” és „világi” elem között, gyökeresen mai napig sem sikerült orvosolni. Ezért Sinai is felelős a történelem ítélőszéke előtt, de nem felelősebb, mint ellenpártja. A legfelelősebb — vagy ha úgy tetszik, legfelelőtlenebb — pedig maga az a korszak, amely egész eddigi történetünk során éppen ekkor, a nagy Sinai-pör idején állott, lelkészek és világiak koponyájában egyformán, legtávolabb Kálvintól és a református biblicitástól.

*

Sinai Miklós halálának százhuszonötödik forduló esztendejében szülőfalujának, Hajdúbagosnak református egyháza, az ott most alakuló Keresztény Ifjúsági Egyesület áldozatkészségéből (amihez viszont az eszmét, buzdítást és példaadást a debreceni KIE-től vették) emléktáblát állított a templom falába a Kollégium és a magyar tudomány e büszkeségének emlékezetére. Ennek az emléktáblának a leplezése a folyó hó 19-én történt meg, szerény és puritán, de bensőséges emlékünnepele keretében. Elküldte képviselőit az egyházkerület elnöksége, a Kollégium, a Tisza István-Tudományegyetem tanácsa és hittudományi kara, a debreceni egyházmegye, a debreceni KIE és a ma is népes Sinay-család. A templomi istentiszteleten dr. Révész Imre szolgált, az emléktábla előtt dr. Szász Imre, Csikesz Sándor, dr. Nagy Sándor gimn. vallásnár és Kardos Lajos, a helybeli derék ifjú lekipásztor beszélt, a nap többi része a KIE-ügynek volt szentelve. A sokat szenvedett s jelenleg is súlyos nehézségek közt vergődő hajdúbagosi egyház szebb

jövőjét láttuk e napon felpirkadni. De egy egyházköztség szebb jövője elképzelhetetlen az egész magyar református egyház szebb jövője nélkül. Ennek pedig az az egyik feltétele, hogy a multunkat helyesen megismerni és bálványozás nélkül szeretni megtanuljuk s belőle egészséges *bibliái* kritikával — ami más, mint a puszta „történelmi átértékelés” — okulni is igyekezzünk.

R. I.

Türelem és szabadelvűség.

Még egy szót kérek, nem szívesen, de utólag. Dr. Veress István igazgató úr volt szíves fenti cím alatt kifejtett nézetem és aggályaimra válaszolni, sajnálatomra azonban azok helytelen voltáról meg nem győződött és így kénytelen vagyok azok mellett továbbra is megmaradni. De nem ez adja a tollat kezembe, hanem a válasznak azon lényeges része, melyben nem ugyan forma szerint, de lényegében súlyos váddal illet. Megvádol azzal, hogy eljárásommal a Kollégium érdekét elhanyagoltam, súlyosabb feltételek elfogadásának kényszere elé vittem, erkölcsi és számszerűen is kifejezett anyagi kárát okoztam. Hát ez ellen jó lelkiismerettel a leghatározottabban tiltakozom, a vádak jogosult voltát el nem ismerem és azokat visszautasítom. A válasz a kérdés historicumát is érintette, legyen szabad ezt most kiegészítenem, miből eljárásom indokai is megérthetőek lesznek.

Abban az időben, mikor az ügy intézésére befolyásom volt, úgy állott az, hogy az addigi fenntartó, a Kereskedő-társulat a polgári iskolát fenntartani többé nem kívánta ugyan, de az ahhoz kapcsolt jelentékeny célvagyont kezei közül kibocsátani nem akarta. Ez a magyarázata akkori és későbbi változó álláspontjának. Ily körülmények között a debreceni egyház, vagy a város vezetősége az iskola átvételét és a fenntartásával járó anyagi kockázatot nem volt vállalni hajlandó és kívánatos volt, hogy az iskolát a Kollégium vegye át. Azonban annak anyagi helyzete akkor már a legnagyobb aggodalomra adott okot, minden téren összevonások, elhalasztások és szüneteltetések szüksége állott be. A költségvetések egyensúlya csak áldozatok árán volt biztosítható és nem várt kiadási többletek azt teljesen felboríthatták volna. A pénzügyi és szanalóbizottságokban is azon nézet dominált, hogy a jelen viszonyok között minden erő meglévő intézményeink fenntartására fordítandó, fejlesztés és terjeszkedés jobb idők elkövetkezéséig halasztandó. Az anyagi ügyek intézésére akkor döntő befolyásom volt, az azzal járó nagy felelősség érzetében az utólag túlvátoznak mondható álláspontra kellett helyezkednem, mert oly nagy intézményünk, mint a Kollégiumnak java és jövője csak biztos alapokon nyugodhatik, azt bármily tetszetős vagy valószínűséggel bíró speratívumokra alapítani nem szabad, nem lehet.

A célvagyon kérdése eldöntetlen volt, a város pénzügyi bizottsága hajlandó volt az átvétel esetén az esetleges deficit vállalására, de ez csak a közgyűlés megszavazása és a felső jóváhagyás megtörténte után lett volna biztosítva. Bárki megítélésére bízom azt, hogy egy reálisan számító, lelkiismeretes intézőnek az adott esetben milyen álláspontra kellett helyezkednie.

Az idegen vallású tanárok átvételének kényszere folytán előállott kedvezőtlenebb helyzetre nézve csak annyit jegyezhetek meg, hogy az iskola átvétele ugyan óhajtott volt, de nem kényszerűség, így az octroyált feltételek elfogadása önelhatározáson alapult.

Eljárásommal a Kollégiumnak 9185 pengő veszteséget okoztam. Ez ugyan elfogadható számítás nélkül odavetett összeg, mely szerény nézetem szerint nem is kár vagy veszteségnek, de elmaradt haszonnak minősítendő. A kettő között pedig lényeges különbség van. Bár az iskolák alapításánál az anyagi alap természetesen gondosan mérlegelendő, mégsem lehet azokat üzleti vállalkozásnak tekintve haszon vagy kárról beszélni. A Kollégium polgári iskoláját annak idején az arra hivatott tényezők jónak látták szüneteltetni, életrekeltésének idejét elkövetkezettnek akkor még nem láttam.

Ennyivel óhajtottam a kérdés tisztázásához teljes objektivitással hozzájárulni, egyéb szempontokból szó ne essék.

Degenfeld Pál.

TUDÓSÍTÁS

Biharugra ünnepe.

November 5. és 6. „közönséges“ vasárnap és szürke hétfő, mégis kedves, bensőséges ünnep mind a kettő.

A csonka-nagyszalontai egyházmegye lelkészértekezlete Fejlesztés Endre biharugrai lelkész indítványára elhatározta, hogy ezután minden évben három értekezletet tart, mindig más egyházban, lehetőleg református nappal összekötve. Az indítványtévő lelkész mindjárt meghívta Ugrára az értekezletet.

Az első nap a gyülekezeté volt. Három éven belül ez a második református nap Biharugrán. A harangok szavára, lelkek ösztönzésére háromszor megtelt az Istenháza. Dél előtt újbóli úrvacsoraosztás volt. Ezen Farkas L. köröszakáli lelkész hirdette az igét minden hitelenséget, tétozást, erőtlenséget elsőprő lendülettel, hittel és erővel. Paksy S. sarkadi hitoktató lelkész ágendázott. Aztán 251-en járultak a szent asztalhoz, a gyülekezet 14%-a.

Délután Balogh A. beregböszörményi lelkész vezette a lelkeket tovább Krisztus oldalán. Istentisztelet után a református leányegyesület alakuló gyűlése volt. Paksy S. festette meg az ideális leányegyesület képét, majd ima és ének után helybeli lelkész a leányegyesü-

letet megalakultnak jelentette ki, közel 50 taggal. 1/26 órakor vallásos-ünnepély volt. — A templom zsúfolásig megtelt s csak azért nem vett részt az egész falu, mert részint nem fért volna el, részint úgy lerongyolódott a nép, hogy már templomba szégyell járni. Bay J. és Paksy S. lelkész beszédei, Leel-Óssy Á. énekszámja, szavaltatok tették az ünnepélyt magas színvonalúvá és felejthetlenné. De az egész nap felejthetetlen és tanulságos volt. Behígyosodott, hogy a lelkek vágnak egy magasabb, isteni eszmény után, sóvárognak megnyugodni Istenben és türelmetlenül keresnek, kutatnak.

Este a fehér asztal mellett immáron ötöd-ször találkozott a gyülekezet a lelkészekkel, akik tiszteletére 140 teritékes vacsorát adott.¹

Másnap hétfőn volt a lelkész értekezlet. Istentisztelettel kezdődött. Percz I. egyházmegyei lelkészi főjegyző adhortációt tartott a lelkészeknek és a szép számmal egybegyűlt népnek. Utána kezdődött az értekezlet, baráti szívek fogantatásos találkozója. Mennyi vergődő lélek..., nagy terv..., harcok..., idegtépő harcok..., önvalomások... és mindenben, mindenben keresztül a nagy „refrén“: *mi lesz??? Hol a lelkész helye ebben az egyházért, lelkekért való szörnyű, adáz tusában..., ebben egy új világ kialakulását sejtő teremtéselőtti zür-zavarban??...* *Elég-e a szószék..., a hivatalos vasárnap az obligát belmísszió??? vagy új jegy-vekre, eszközökre van szükség??*

Áldott két nap volt. Sok fáradtság, ideg- és lelki munka eredménye. De megérte. Isten adja az erőt és az eredményt. *Soli Deo Gloria!*

IRODALOM

Das israelitische Neujahrsfest, Von L. I. Pap. Kampen, 1933. 930.

A debreceni theologia egyetemi fakultássá fejlesztése által nagy mértékben kiszélesített és elmélyített theologiai oktatásnak köszönhető és egyetemünk tudós theol. professzorainak válik dicséretére az az örömdetes tény, hogy újabban mind több azoknak a fiatal theologusoknak száma, akik nemcsak tovább fejlesztik tudásukat külföldi egyetemeken, hanem doktorátust is szereznek ott. Ezek közé tartozik Pap László is, aki jelen dolgozatával az utrechti egyetemen az ószövetségi tudományokból theol. doktori fokozatot nyert. A kiváló dolgozatot, melyet szerző a közérthetőség kedvéért német nyelven írt, a következőkben ismertetjük.

A dolgozat tárgya az izraelita újév-ünnep eredetének kutatása s Volz és Mowinkel idevonatkozó hypothesisinek megcáfolása, mit

¹ No lám, Ugrán ha jó ruha nincs is 140 emberre még jut enni való. Mit szóljunk mi, akik az éhezők ezreinek nélkülözésének enyhítéséért vergődünk? Szerk.

szerző úgy az ótestamentomi, mint a misnabeli s általában biblia-utáni zsidó anyag alapos ismeretével és bő felhasználásával, igen éles judiciummal és sikeresen végez el. Volz azt állította (Das Naujahrsfest Jahwes: Laubhüttenfest, 1912), hogy már a legrégebb Izrael legnagyobb — úgyszólván egyetlen — Jahve-ünnepe az őszi sátorosünnepkel egybeeső *újév-ünnep* lett volna, amelynek szerinte eredetileg lelki és történelmi jellege volt: *Jahve uralkodásának kezdetére* (a teremtésre, mint világkezdetre s egyszerűen az ószöv. gyülekezet megalapítására) *emlékeztető ünnep*. A sátorban-lakás összefügg Jahve sátorban-lakásával. A földműveléssel, szürettel összefüggő „paraszti-materiális” jellegét az ünnep csak a Kánaánba beköltözés után nyerte vonla. Mowinckel (Psalmestadien II., Das Thronbesteigungsfest Jahwas etc. 1922) továbbfejlesztette ezt a hipotézist. Nála a kultusz gondolata áll a középpontban — megfelelően annak az érdekes jelenségnek, hogy az újabb vallástörténeti kutatások alapján álló theologiai, sőt gyakorlati theologiai gondolkodás a kultusznak (s éppen a szimbolikus és misztikus kultuszeselekményeknek) jóval nagyobb jelentőséget tulajdonít a vallás életében, mint ami azt megilleti. Mowinckel szerint a fogság előtt, a régi Izraelben az újév gyanánt is tekintett őszi nagy ünnep, a sátoros-ünnep — tulajdonképpen *egyellen* Jahve-ünnep ebben a régi időben — *Jahve trónralépésének ünnepe* volt, melyen évenként ismétlődve egy ünnepeles *kultuszdráma* játszódott le: egy processzió, melyben, Jahve szimbolumát, a szent ládát a Sionra vitték („intronizálták Jahvét”) s ebben a pillanatban az ünneplő sokaság így kiáltott fel: jahve málakh! Jahve királlyá lett! Így élte át az ószöv. gyülekezet minden évben (M. szerint) Istenének uralomrajutását, mely a hit szerint megtörtént ugyan, de *folyvást ismétlődnie kell a kultusz dramatikus cselekményében*, mert éppen a primitív vallásosság szerint semmi sem tart örökké s minden üdvtény ereje, hatása — ismétlés nélkül — elvész. (V. ö. a római misével!) E hipotézist M. elsősorban az ú. n. trónralépési zsoltárokra (47, 93, 96—99), aztán halvány ótestamentumi nyomokra s nem utolsósorban *babyloni-asszír analogiára* (a babyloni újév-ünnep, mint Marduk évenkénti trónralépési ünnepe) alapítja.

Pap László könyve nyolc fejezetre oszlik. Az elsőben biztos kézzel megragadja és szétágaztatja problémáját. A másodikban ismerteti Volz, Mowinckel, Schmidt és Böhl hipotéziseit. A harmadikban kimutatja (legelsőben mindig magának az *ószövetségnek* hiteles adataiból), hogy a fogságelötti Izraelben két újesztendő is volt, a gazdasági ősszel s a hivatalos egyházi v. kalendáriumi tavasszal, *újév-ünnep*ről azonban nem tudunk. A negyedikben az egészen Mózes idejére visszamenő nagy őszi (későbbben „sátoros-ünnepének” nevezett) ünnepről bebizonyítja, hogy az a természetért való hálaünnep és

nem újév-ünnep volt, eredetileg „paraszti-materiális” és nem „történelmi-szellemi” jelleggel. Az ötödikben az ú. n. trónralépési zsoltárok exegézise alapján megállapítja, hogy e zsoltárok megértéséhez nem szükséges egy Jahve-trónfoglalási-ünnep feltételezése, mert e zsoltárok tartalma nem a kultusból, nem is a történelemből, hanem az eschatalogiából érthető meg s egy trónralépési ünnep létezése mellett époly kévéssé bizonyítanak, mint az ószövetség egyéb, M. által felhozott helyei, miket szerző a hatodik fejezetben tárgyal. A misna-adatok pedig már késői voltaknál fogva sem bizonyíthatnak ebben a kérdésben semmit. A hetedik fejezet a fogságelötti trónfoglalási ünnep kultikus *lehetetlenségét* mutatja ki meggyőzően: annyira *más* volt a kultusz *jelentősége* Babylonban és Izraelben, hogy a bab. analogia bizonyító ereje semmivé lesz. Szerző végső megállapítása az, hogy *a fogság előtti időben* sem újév-ünnep, sem Jahve-trónfoglalási-ünnep *nem volt és nem lehetett*; a mai zsidóság által ünnepeelt újév (Tisri 1.) fogságutáni (zsidó) eredetű.

A német tudományos stílusban is kiváló könyv (melyet azonban egy sereg sajtóhiba éktelenít) jelentőségét abban látom, hogy — miközben írója szép tudományos felkészültségéről biznyságot tesz — a mindent relativizáló és nivelláló vallástörténeti módszernek egy veszélyessé válható betörését az ószövetségi isteni kijelentés területére visszautasítja.

Szele Miklós.

„Búzaszemek” cím alatt rendezte sajtó alá Sípós Károly újabb verseskötetét. A kötet már meg is jelent Budapesten, a Sylvester-nyomdánál. Ára: 80 fillér. Kapható: könyvkereskedésekben s a szerzőnél: Nagyrábé (Bihar m.). Ajánljuk olvasóink figyelmébe, annál is inkább, mert e kötet is jótékony célt szolgál. — A „Boldog Isten” c. kötetből is kapható még pár példány.

Nevető örökösök helyett gondolj a síró árvakra.

HALOTTAINK

Kovács Pál nádudvari református lelkész életének 33., lelkipásztorságának 7., házasságának 6. évében Debrecenben, rövid szenvedés után, folyó hó 20-án délután 5 órakor váratlanul elhunyt. Temetése november 23-án volt Debrecenben. Halálát gyülekezetén kívül édesanyja özv. Kovács Károlyné, özvegye Bakóczy Judit és gyermeke Kovács Palika gyászolják. — Áldás legyen emlékezetén!

Az „árva” szónak csak a szavadban van meg a távlata s azonnal elvész az, ha egy bélyegget fel kell ragasztanod?

KÜLÖNFÉLÉK

A hátralékos díjak beküldését tisztelettel kérjük, hogy sürgetett kötelezettségeinknek mi is megfelelhessünk. *Postatakarékpénztári Csekk-számla 43,916.*

Az egyházkerületi közgyűlésen nagy számmal jelentek meg az odatartozók, az érdeklődők száma is állandóan nagy volt. Amennyire meg tudjuk állapítani, ez alkalommal a világiak sokkal nagyobb számban voltak jelen, mint előző pár gyűlésen. A második nap délutánjára azonban, amikor az ügyek legnagyobb része maradt, kevesen tartottak ki. A végén már csak 25—30 ember volt jelen. Országos és városi közügyek elvonnak sok munkaerőt s a mai nehéz időkben az idegen helyen tartózkodás költsége nem utolsó szempont. Újabb bizonyosság arra, hogy az ügyeknek ekkora légióját nem lehet a közgyűlésre bízni, mert így csak sietés, sőt itt-ott tán elsietés az eredmény.

Püspök úrnak az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztett nagyszabású jelentésével kapcsolatban azt indítványozta Görömbey Péter egyházkerületi tanácsbíró, hogy a jelentésnek általános érdekű részeit, mint minden magyar ember megszívlelésére méltót, minél szélesebb körben terjeszteni kellene. Ez helyes, de a magunk részéről azt is szeretnénk, ha püspök úr jelentése már előzetesen kinyomatva, kezébe adatnék a közgyűlési tagoknak. Mert akár-milyen jól olvas is valaki — Maklárý főjegyző mindenestre igen szépen olvas —, nem lehet képes arra, hogy előadásával úgy bevésse az emberi elmékbe azokat a súlyos gondolatokat, amint azok azt megérdemelnék.

Az egyházi törvények végrehajtása ügyében az egyházkerületi közgyűlés megbízta elnökségét, hogy a legsürgősebb feladatok tekintetében adjon az egyházmegyéknek utasítást. — A részletes utasítások és szabályrendeletek előkészítésével és a tavaszi közgyűlés elé terjesztésével egy bizottságot bízott meg, amelynek tagjai az elnökség vezetése mellett dr. Kun Béla, Maklárý Károly, dr. Rácz Albert, Bessenyei Lajos és Mocsári László. A lelkészjelölések ügyében beadható felebbezések elbírálására hivatott bizottság rendes tagjaivá Maklárý Károlyt és dr. Kun Bélát, póttagjaivá Kolozsvárý Kiss Lászlót és dr. Tóth Lajost választotta a közgyűlés.

A kollégiumi szervezet ügye is az egyházkerületi közgyűlés elé került, a tárgyalás alapjává tett derék munkálatot püspök úr megbízásából Juhász Nagy Sándor egyházkerületi tanácsbíró készítette. Az igazgatótanács határozati javaslata ennek alapul elfogadását s a részleteknek kidolgozásával a már megalakított bizottság megbízását javasolta, azzal a módo-

sítással, hogy a kollégiumi adminisztráció élére állított helyettes-gondnokot ne a debreceni presbitérium, hanem az igazgatótanács válassza. Az egyházkerületi közgyűlés elfogadta az igazgatótanácsi javaslatot, azzal a módosítással, hogy a kollégiumi gazdasági hivatalok körében a létszámredukciót nem azonnal, hanem a gazdasági tanács javaslatának meghallgatása után, 1934 július 1-ig hajtja végre.

A beregi egyházmegyei tisztújítás ügye az egyházkerületen is izgalmas tárgyalásra adhatott volna alkalmat. De hála az illetékesek higgadt bölcsességének, simán, gyorsan és minden ellentét nélkül nyert elintézés. A Maklárý Károly egyházkerületi főjegyző által előterjesztett adatok arról győztek meg, hogy e választás során az esperesi tisztség betöltését illetően olyan momentumok is történtek, melyeknek a lelkészválasztás rendén is tilalom alá esnek. Erre ugyan azt mondják némelyek, hogy ami a lelkészválasztásra vonatkozik, az nincs az esperesválasztásról is megírva. Ez is igaz, de az is, hogy mennél magasabb egyházi tisztségről van szó, annál nagyobb mértékben áll fenn a szigorú tisztaság erkölcsi követelése. Az egyházkerületi közgyűlés megsemmisítette az egész választást és utasította az egyházmegye eddigi elnökségét, hogy a választást harminc nap alatt ismétlje meg, az egyházkerület elnökségét pedig arra kérte, hogy amennyiben az előző választásból folyóan fegyelmi vétségeket észlelne, a fegyelmi eljárást az arra okot szolgáltatók ellen rendelje el.

Az egyetemes konvent tagjai lettek az 1934—1936. évkörre: Berei József, F. Varga Lajos, Maklárý Károly, Harsányi Pál lelkészi, dr. Kun Béla, dr. Tóth Lajos, dr. Rácz Albert, dr. Boér Elek világi rendes, Sipos József, Szabó István, Bartha László, Kolozsvárý Kiss László lelkészi, Kulin Imre, Gulácsy István, dr. Szarka Sándor és dr. vitéz Bessenyei Lajos világi póttagok.

A kollégiumi igazgatótanács mandátuma lejárván, újonnan alakított. A megüresedett helyekre Sipos József, Porzolt István esperesek, Csikesz Sándor tanácsbíró, dr. Tóth Lajos, dr. Újvárossy Lajos és gróf Tisza Lajos tanácsbírák választottak meg.

A hajdúszoboszlói iskolák ügye a legérdekesebb volt az egész egyházkerületi közgyűlésen. Nem éppen Hajdúszoboszló miatt, hanem mint általános helyzetkép. A népiskolai tanügyi bizottság javaslata igen zordon volt: fegyelmi eljárásokra irányult. Hiszen igaz, normális időkben éppen elég volna fegyelmi eljárásra az, ami Szoboszlón történik, azaz nem történik. Az sem áll, hogy Szoboszlón elviselhetlenné válnék az egyházi adó, mert amint Püspök úr kérdésére adott feleletből kitűnt, a 90 százalékos adóra csak egy évben volna szükség a hátralékok rendezésére. De a mostani általános nyomorúság és ebből folyó elkeseredett

hangulatra tekintettel mégis az a helyes, amit az egyházkerületi közgyűlés óriási többséggel kimondott: megvizsgáltatja az ügy minden részletét s igyekszik a kormány útján is segíteni a szomorú helyzetben. Az e feladattal megbízott egyházkerületi elnökség bizonyára megtalálja a módot a kedélyek megnyugtatására is, a rend helyreállítására is.

A Baltazár-amerikai alapítványnak az elmúlt számadási évben 16 ezer pengőt meghaladó kamatbevétele volt. Segélyül kiosztottak tíz és félezer pengőt. Az összes kezelési és igazgatási költség 409 pengő, amiből 300 pengő az ügyész tiszteletdíja.

A debreceni diakónusképző-intézet ünnepélyes megnyitása az egyházkerületi közgyűlés első napján, november 21-én volt. Az ünnepélyen képviseltette magát az egyetemes konvent is, amelynek nevében Farkas Géza egyházkerületi főgondnok jelent meg.

Az ágostai hitvallású evangélikus testvéregyház debreceni egyházközsége most ünnepelte fennállásának félszázados évfordulóját. Az ez alkalomból tartott ünnepélyt egybekapcsolták Luther születésének negyedfélszázados évfordulójára emlékezéssel. Meleg szeretettel üdvözljük a testvéregyházat és őszinte szívvel kívánjuk, hogy éljen, fejlődjék, virágozzék állandóan és legyen áldott az Úr Jézus Krisztus tiszta evangéliumának terjesztésében végzett minden munkája.

Az egyházkerületi bíróság három tanácsban ítélkezett a közgyűlés első napjának délutánján. Nagyobb ügyek ez alkalommal nem kerültek napirendre. Öt fegyelmi és hat közigazgatási ügy intéztetett el. Az időszakos tanácsba megválasztottak: F. Varga Lajos, Harsányi Pál esperesek, Maklary Károly egyházkerületi főjegyző, dr. Magoss György, dr. Kun Béla egyházkerületi tanácsbírák rendes, Siposs József esperes, dr. Erdős Károly egyházkerületi tanácsbíró, Kulin Imre egyházmegyei gondnok, dr. Tóth Lajos és dr. Újvárossy Lajos egyházkerületi tanácsbírák póttagokul.

Az egyházközségek tűzbiztosítása ügyében Gönczy Béla egyházkerületi aljegyző felemlítette a közgyűlésen, hogy több helyt tíz esztendőssé meghosszabbításokat kötnek a Fonciére intézettel, ami a nevezett intézettel fennálló kapcsolatnak 1936. évben lejárása idejére az egyházkerület önrendelkezését akadályozza. — Figyelmébe kell ajánlanunk az egyházközségeknek, hogy 1936 utánra biztosítási szerződéseiket meg ne hosszabbítsák, mert az egyházkerület nem lesz abban a helyzetben, hogy így magukra vállalja kötelezettségüket figyelembe vehesse.

Zeke Dániel törökszentmiklósi tanító nyugalomba vonult. Örömnépe volt november 19-én Törökszentmiklósnak. A község társadalma valláskülönbség nélkül ünnepelte a köztisztelőben álló Zeke Dánielt, aki 40 éves tanítói működés után nyugalomba vonult. Az impozáns

ünnepségen Gaál István református lelkész, iskolaszéki elnök magasnívójú megnyitójában az ünnepelt érdeműs működésére mutatott rá, majd átadta a Kultuszminiszter elismerő levelét és dr. Baltazár Dezső püspök megemlékező sorait. Kerekes József tanító, h. igazgató a tanterület és a járáskör nevében intézett remekbe szabott, klasszikus szépségű beszédet a nyugalomba vonuló érdemes kartárhoz. Cs. Szabó László presbiter a legöregebb tanítvány és Guller Imre a legfiatalabb növendék köszöntője után Rákos István a Tanítószövetség elnöke emlékezett meg Zeke Dániel kivételes, értékes négy évtizedes munkájáról. Dr. Nagy Lajos ORTE alelnök, Jankovich Zoltán kir. tanfelügyelő, Molnár Pál egyházmegyei tanítóegyesületi képviselő és Szokola Ottó polgári iskolai igazgatója üdvözölték még a 40 évi jól végzett munka után nyugalomba vonuló kiváló tanítót. Zeke Dániel meghatottan mondott köszönetet az üdvözlésekért. A dalárda, melynek 26 évig volt alapító-karnagya több értékes számmal működött közre. Az ünnepelt tiszteletére rendezett banketten Gaál István lelkész Rákos Istvánt, a magyar tanítószövetség kiváló nesztorát, Rákos István a tanítói közösséget, Ormós Lajos ORTE elnök Zeke Dánielt, dr. Nagy Lajos Gaál Istvánt s Molnár Pál a hitveseket éltette. — A nyugalomba vonuló Zeke Dánielt, aki a közéletben (Földművelői Kör, Hangya Szövetkezet) is igen értékes munkásságot fejtett ki és fejt ki, méltó ünnepélyben köszöntötte Törökszentmiklós egész lakossága.

Az Országos Református Szeretetszövetség Budapesten, a theologiai akadémia dísztermében, 1933. évi november hó 28-án d. u. igazgatóválasztmányi, azonkívül évi rendes közgyűlést és előadó-estet tart.

A református értelmiség konferenciája Hódmezővásárhelyen november hó 26. és 27-én lesz. Jelentkezni lehet november 21-ig.

A holland hittestvérek a Kispest-Wekerle-telepi református templom tornyába egy új harangot öntettek.

A római katolikus egyház nagy felkészültséggel várja az alkalmat az oroszországi missziói munka megkezdésére.

A kolozsvári református theológiára a folyó tanévben 121 hallgató iratkozott be.

Egyház-zeneestély címen magas színvonalú ünnepélyt rendeztek november 5-én Nyíregyházán, az Országos Református Szeretetszövetség céljaira. Az estélyen a nyíregyházi Kálvineum zenetanára, Vikár Sándor és Király Sándor működtek közre.

TARTALOM: A mi útunk. Báró Vay László egyházkerületi főgondnok közgyűlést megnyitó beszéde. — Sinai Miklós. R. I. — Türelem és szabadság. Degenfeld Pál. — Tudósítás: Biharugra ünnepe. — Irodalom. — Halottaink. — Különfélek.

Laptulajdonos: Dr. KUN BÉLA.

Magyarország aranykoszorús mestere

Szlezák László

harang- és ércöntőde, harangfelsze-
relés és haranglábgyár

BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.

Telefon: Aut. 913-53. sz. Kétségtétellel díjmentesen szolgál

BUDAPEST-ANGYALFÖLDI REF. TEMPLOM RÉSZÉRE
KÉSZÍTETT HARANG, MELYET DR. RAVASZ LÁSZLÓ PÜSPÖK ÚR
AVATÓTT FEL.

Előnyös fizetési feltételek. Számos egyházi elismerőlevél

Az 1900. évi párisi világiállításon díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításon aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székesfehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve. 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése
Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

Kitűnő lütképeségű magyar „Perpetuum“-kályhák.
Magyar gyártmányú zománc-edények,
zsír-bödönök, disznóölő-kések, husvágó-gépek.
Telefon 6. és 15-48.

Protestáns egyházi irodalom!

Dr. Baltazár Dezső: Elég nekem az Isten kegyelme	1.—
— A próbáltatások idejéből	—50
Dr. Bartók György: Forradalom és refor- máció	—30
Benke Tibor: A munkásság és a vallás belmissziói szempontból	—60
Czeplédy Emánuel: Baltazár Dezső refor- mátus püspök életrajza	—50
Dr. Erdős József: A második helvét hit- vallás	1.—
Dr. Erdős Károly: Méliusz világító-lám- pásának sugarai	—50
Dr. Illyés Endre: A magyar református földművelő nép lelki élete	2.90
Dr. Incze Gábor: Az Úr áldassék! (57 ma- gyar református lelkész prédiká- ciója az év különböző ünnepeire és vasárnapjaira)	7.—
— Esketési beszédek	3.—
— Keresztelési beszédek	3.—
— Temetési beszédek	3.—
— „Az az ember Te vagy!“ (Prédiká- ciók)	2.—
Kroeker—Ferenczy Károly dr.: Világ- hatalom és Istenországa	3.40
Dr. szentpéteri Kun Ágota: A debreceni református Nagytemplom	1.—
Dr. szentpéteri Kun Béla: Magyar refor- mátus egyházalkotmány	1.60
Makay Miklós: A gyakorlati keresztyén- ség világmozgalma	1.80
Dr. Módis László: Rövid bibliai héber nyelvtan.	6.—
— Zakariás próféta és könyve	2.80
Dr. Ravasz László: A nemzeti egység lelke	—40
Révész Imre élete	1.—
Dr. Révész Imre: Az Ige fénye (Prédiká- ciók)	1.20
— Kálvin János élete	—80
Szabó Gyula: „Sötétségből világosság ragyogjon!“ (Prédikációk)	1.50
Dr. Szeberényi Lajos Zs.: Marxtól Leninig (A modern pogányság harca a ke- resztyénség ellen)	3.—
Varga József: Korálkönyv	5.—
Dr. Vasady Béla: A hit misztériuma	7.—

Fenti művek kaphatók:

„MÉLIUSZ“ KÖNYVKERESKEDÉS

DEBRECEN,
FERENC JÓZSEF-ÚT 26. SZ. ALATT.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1933—2083